

ARA, TRANSFERIR LA RECERCA

Edifici de la delegació a Barcelona del Consejo Superior de Investigaciones Científicas, la institució estatal que entonara ben aviat a casa nostra el seu cant dels adéus. A la dreta i fora de la fotografia, la seu de l'Institut d'Estudis Catalans.

4 (140/octubre 1980

ciència 3)

El propassat mes de setembre i des d'aquest mateix espai editorial, (ciència) analitzava —creiem que amb ponderat optimisme— el que semblava que eren els primers signes de l'aparició d'una nova sensibilitat, des del camp polític i entre el sector privat, sobre l'important paper que haurien de jugar la ciència i la tecnologia dins d'aquesta nostra societat catalana en procés de reconstrucció nacional.

Vet aquí que certs esdeveniments recents posaran ben aviat a prova —en l'àmbit del govern, del Parlament i de la comunitat científica catalana mateixa— la capacitat dels catalans de passar del pensament a l'acció, dels projectes a la seva realització concreta. Ens referim a una notícia d' excepcional importància política i de caràcter, val a dir-ho, encara no oficial en el moment d'escriure aquestes ratlles, com és el pròxim traspàs de les transferències de recerca a la Generalitat, fins ara exclusivament en mans de l'Estat.

¿Vol dir això que, d'acord amb l'Estatut, Catalunya podrà exercir ben aviat la seva sobirania dins d'un camp tan decisiu per a una societat moderna com és el de la recerca? Què més voldríem que poder contestar afirmativament! Però, com molt bé ha observat Ferrater Mora, els catalans estem acostumats a pensar des de fa temps en termes d'antiutopisme dins la utopia. S'imposa, doncs, un cert grau de circumspecció davant l'interrogant obert, circumspecció que no significa absència de decisió o de fermesa, sinó, al contrari, que cada acció tingui un objectiu i que cada objectiu tingui un sentit.

En primer lloc, el que sembla bastant clar és que Catalunya, en exercici de la sobirania que en aquest camp li concedeix l'Estatut, ha de reclamar que les transferències en matèria de recerca de l'Estat a la Generalitat siguin *totals* i no parcials. Aquest hauria d'ésser, d'entrada, un objectiu irrenunciable al qual dona sentit tota política d'aprofundiment de l'exercici de la sobirania nacional d'un poble.

Això vol dir en concret les transferències totals a la Generalitat dels instituts de recerca avui dependents del Consejo Superior de Investigaciones Científicas i entre els quals citarem com a més importants: l'Institut d'Investigacions Pesqueres, l'Institut de Tecnologia Química i Tèxtil, l'Institut de Química Orgànica, l'Institut de Farmacologia i l'Institut de Bioorgànica, que a Barcelona tenen edifici propi, i també l'Institut de Biologia i l'Institut Jaume Almera de recerques geològiques, els quals comptaran aviat amb edificis nous. La suma total d'investigadors i de personal científic que treballen en aquests centres de recerca és del voltant de dues-centes persones i el pressupot d'aquests centres tan sols constitueix entre el cinc i el vuit per cent del pressupost global del CSIC a tot l'Estat.

Aquesta darrera xifra, que il·lustra per si sola la coherència de l'Estat centralista heretat del franquisme, haurà estat o serà, sens dubte, un argument de pes en mans dels nostres negociadors a Madrid davant de tota temptació (molt versemblant) de transferir tan sols aquells centres de recerca «menys rendibles» per a l'Estat. Àdhuc s'haurien d'exigir unes contrapartides econòmiques que contribuïssin a mitigar aquest greuge de decennis.

En segon lloc, i tot i si les transferències de recerca de l'Estat a la Generalitat són totals, cal pensar a bastir amb urgència un *Consell per al Desenvolupament Científic i Tecnològic* i elaborar un *Pla General de la Recerca Científica i Tecnològica*. Seria, pensem, un error repartir els centres de recerca heretats del CSIC entre les diferents conselleries de la Generalitat, convertint-les en la pràctica en simples laboratoris d'anàlisi i no de recerca; la qual cosa no vol pas dir que la recerca a Catalunya hagi d'estar desvinculada del món industrial i econòmic català. El que cal és, en primer lloc, garantir la seva autonomia i cridar la comunitat científica catalana aca esmentat. Tenim, d'altra banda, institucions científiques heretades o a heretar ben aviat de les diputacions. És tot aquest eixam de centres i d'institucions, més d'altres de futura i urgent creació, el que haurà de constituir el futur edifici de la recerca de Catalunya, sense parlar de la seva necessària coordinació tant en l'àmbit dels Països Catalans com en el de l'Estat espanyol i l'internacional.

(ciència), com a revista catalana de ciència i tecnologia, es creu amb el deure de contribuir a obrir un debat polític sobre aquestes importants qüestions que avui tan sols hem apuntat. Tant de bo que aquest debat s'enceti ben aviat i que la nostra revista pugui complir així una de les seves aspiracions: la de servir de pont de diàleg entre els homes i les dones de la comunitat científica i la resta dels ciutadans.

EINSTEIN, ENTRE NOSALTRES

(ciència 3

octubre 1980 / 141) 5

Enguany fa setanta-cinc anys que Einstein publicà als «Annalen der Physik» quatre articles que havien de commoure la comunitat científica internacional. En un d'ells introduïa la noció de corpuscle de llum (més tard anomenat fotó), en un altre donava els fonaments d'una nova teoria de les calors específiques, al tercer presentava la relativitat restringida i al darrer proposava una equivalència entre la massa i l'energia de radiació. En aquests treballs, hi havia el germen de gran part de la física del segle XX.

Ben aviat el pensament einsteinià, juntament amb tota la polèmica que aixecava, arribà a casa nostra. Quan Einstein passà una setmana a Barcelona, el 1923, es trobà amb una petita comunitat on les seves idees, així com les de la ciència moderna, feia anys que fructificaven.

I Einstein no fou pas el primer ni l'únic que estigué entre nosaltres: per Barcelona passaren Bertrand Russell, Jean Piaget, Arnold Sommerfeld, Hermann Weyl, Tullio Levi-Civita i molts altres.

Aquella comunitat científica que els acollí ha sofert, des de llavors, moltes sotragades. Una d'elles, i no la més important, ha estat la pèrdua d'una tan necessària memòria que cal refrescar.

L'impacte del pensament einsteinià fou ben ric: des de la reacció dels especialistes (ben pocs, com és lògic, encara que ben preparats) fins a l'interès (molts cops decebut) de l'home del carrer.

Einstein és encara entre nosaltres. Hi ha les seves aportacions al coneixement del món físic, moltes d'elles plenament vigents, altres encara al centre del debat. Hi ha també la seva càrrega simbòlica. Einstein fou l'últim científic «solitari», segons J.D. Bernal, abans de la nova divisió del treball científic. Einstein encara entusiasma els qui creiem en la força del pensament humà. I, finalment, Einstein és un exemple del que pot ser un científic conseqüent amb una determinada (i potser contradictòria) consciència cívica.

En aquest número de (ciència) presentem un conjunt de treballs que poden acostar-nos al pensament einsteinià i les seves repercussions a casa nostra.

En primer lloc hi ha un article que el mateix Einstein escriví l'any 1921 en un número monogràfic de la revista anglesa «Nature» dedicat a la relativitat. En aquest article, Einstein fa una presentació breu de la relativitat restringida i general, mostrant la seva capacitat de divulgació.

Comptem després amb la conferència que l'hispanista (i catalanista) nord-americà Thomas F. Glick féu a la Universitat de Barcelona el proppassat mes de maig. Glick hi descriu la repercussió de la visita i del pensament d'Einstein en la societat catalana de l'època. No hem de deixar passar per alt la severa crítica que Glick fa al nostre món cultural que sembla que ha oblidat (o, potser, ha negat) la nostra tradició científica.

Per acabar, presentem un treball de Michel Paty, físic francès, sobre la participació d'Einstein al desenvolupament de la teoria dels quanta. No cal oblidar que si Einstein és conegut per la teoria de la relativitat, els seus treballs en altres camps, com en el coneixement del món microfísic, foren, com a mínim, tan importants com aquell.

Els primers articles d'Einstein traduïts al català aparegueren l'any 1928 a la revista «Ciència». Eren una manera perquè la comunitat científica catalana conegués els seus treballs més recents. Avui hi ha altres mitjans de difusió per a la ciència que es fa, però la nova (ciència) ja s'hi ha incorporat.